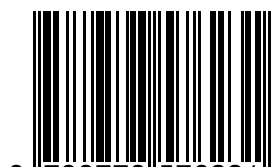

De små cichlider i denne bog er et bredt udsnit af mindre cichlidearter fra Syd- og Centralamerika, Afrika og Asien. Der er tale om meget forskellige arter, der dog alle har et tilfælles, nemlig deres meget spændende og interessante yngeladfærd. Bogens forfattere fortæller i uddybende tekst og smukke farvefotos om de små cichliders pleje og pasning såvel som detaljer om deres oprindelse og yngelpleje. Mange af de viste arter har aldrig tidligere været vist i dansk akvarielitteratur.

ISBN 978-87-7857-623-1

9 788778 576231

Benny B. Larsen • F. Ingemann Hansen • Små cichlider

Atelier

Benny B. Larsen
F. Ingemann Hansen

Små cichlider

Akvariefisk i Danmark

Benny B. Larsen
F. Ingemann Hansen

Små cichlider

Atelier

© 2008, 2013 Forlaget Atelier

Udgivet som e-bog 2013

ISBN 978-87-7857-623-1

Må ikke kopieres.

Kopiering vil give erstatningskrav fra rettighedsindehaverne

© 2008 Tekst og billeder

Benny B. Larsen og F. Ingemann Hansen

Vi takker Jack Johansson fra Poppy Dyrehandel på Østerbro i København og Tonny Brandt Andersen fra Akvarium Vest i Vorbasse for hjælp ved fremskaffelse af mange af de nye arter, der er vist i denne bog.

Forsidefoto: Mikrogeophagus ramirezi

Bagsidefoto: Apistogramma macmasteri

Forsatsfoto: Hemichromis spec. "Gabon"

Bagsatsfoto: Biotoecus opercularis

Titelblad: Benitochromis batesii

INDHOLD

Indledning	6
Cichlidenre	7
Formering og opdræt	9
Akvariet	14
Foder	18
Små cichlider fra Sydamerika	19
Apistogramma	20
Biotodoma	42
Biotocus	43
Cleithracara	45
Crenicichla	46
Dicrossus	47
Gymnogeophagus	49
Ivanacara	49
Laetacara	50
Mikrogeophagus	52
Nannacara	54
Taeniacara	56
Små cichlider fra Centralamerika	57
Archocentrus	57
”Cichlasoma”	58
Herotilapia	61
Neetroplus	62
Små cichlider fra Afrika	64
Anomalochromis	64
Benitochromis	65
Eretmodus	66
Hemichromis	67
Julidochromis	68
Lamprologus	70
Lepidolamprologus	73
Nanochromis	74
Neolamprologus	75
Pelvicachromis	81
Pseudocrenilabrus	85
Små cichlider fra Asien	87
Etroplus	87
Litteratur	90
Indeks	91

INDLEDNING

fiske-grupper indenfor akvariehobbyen. Nogle opbygger en akvariebestand af større eller mindre stimer af karpelaks (tetra) til deres flot beplantede selskabsakvarium, nogle glider efter nogle år som ferskvandsakvarist over i saltvandsakvaristiken mens rigtig mange begynder at holde cichlider under en eller anden form.

Hvad er det så, der får så mange akvarister over i den gren af hobbyen. Uden tvivl betyder cichlidernes ofte meget farveprægtige udseende en del, men vi tror, at det først og fremmest er cichlidernes yngelpleje, der fanger, fascinerer og fastholder mange akvarister. I et senere afsnit vil vi komme ind på nogle af de forskellige yngelplejeformer, cichliderne benytter sig af.

Vi har i denne bog koncentreret os om de ”små” cichlider uden helt at kunne definere ordet ”små”. Vi taler med vilje ikke om dværgcichlider, da dette ord efterhånden nærmest er blevet et synonym for den sydamerikanske *Apistogramma* slægt, og vi vil gerne fortælle om nogle af de mange andre spændende cichlider, der for det meste kan gå i ”mindre” akvarier.

Under mange af artsbeskrivelserne har vi ikke nævnt en eksakt akvariestørrelse, men her i bogen forstås et ”lille eller mindre” akvarium som 30 – 50 liter, et ”mellemstort” akvarium som 50 – 100 liter og ”stort eller større” som 100 – 250 liter. Enkelte af de omtalte arter kan kun holdes i sidstnævnte type, som regel ikke på grund af fiskenes størrelse, men på grund af deres aggressivitet i f.eks. yngletiden. Når dette er sagt, må det også siges, at størsteparten af cichliderne i denne bog kan holdes i ”små til mellemstore” akvarier.

Inde midt i junglen kan man finde smukke vandløb som dette og hvis man bruger lidt tid på det kan man få flere spændende akvariefisk i nettet.

De fleste akvarister begynder med at holde de mest almindelige akvariefisk såsom tetra, barber og ungefødende tandkarper, men efterhånden som interessen vokser, begynder mange at se sig om efter specielle

CICHLIDERNE

Uden i øvrigt at komme ind på det komplicerede regelsæt, der er om fiskenes (og alle andre dyrs) navne, skal her bare nævnes, at alle dyrs navne består af to dele, nemlig et slægtsnavn (en slægt omfatter normalt et antal arter) og et artsnavn. Dette todelte navn er unikt for hver enkelt art. Efter navnet anføres normalt den videnskabsmand (Author), der har beskrevet arten, samt det årstal beskrivelsen er publiceret. Hvis arten enten har skiftet slægts- eller artsnavn siden den originale beskrivelse, står authors navn i parentes. Arter, der endnu ikke er videnskabeligt beskrevet anføres normalt med et slægtsnavn efterfulgt af ordet **spec.** eller **sp.** samt ofte navnet på det geografiske findested f.eks. *Apistogramma* sp. "Puttumayo" (en ubeskrevet *Apistogramma* art fra floden Puttumayo) eller et beskrivende ord som f.eks. i *Laetacara* sp. "Buckelkopf" (en ubeskrevet *Laetacara* art med hvælvet pande).

Når vi sammenligner cichliden med andre fiskegrupper, vil man hurtigt se, at selv om cichliden ser yderst forskellige ud i kropsform, finnepragt og farver, er der alligevel visse træk, der er fælles for denne meget store fiske-familie.

Finnerne

■ Alle cichliden har en lang udelt rygfinne, der forrest har et antal pigstråler og bagest et mindre antal blødstråler. Huden (membranen) mellem strålerne når i nogle tilfælde ud til spidsen af finnestrålerne, medens den i andre tilfælde rager mere eller mindre langt ud. Et eksempel på udtrukket finnemembran mellem pigstrålerne ser man hos f.eks. *Apistogramma cacatouides* hannen, medens et eksempel på langt udtrukne finnemembraner mellem de bageste blødstråler f. eks. ses hos hannen til *Apistogramma iniridae*.

■ Halefinnen består kun af blødstråler hos cichliden, men formen varierer fra skarpt indskåret lyrehale som f.eks. hos *Neolamprologus brichardi* (Prinsessen fra Burundi) over lige afskåret og afrundet til spydspidslignende som man f.eks. ser det hos *Apistogramma agassizi*.

■ Gatfinnen består forrest af et antal pigstråler og bagest af et antal blødstråler og også her ser man meget stor forskel på længden af finnemembranerne.

■ Bugfinnerne består af en enkelt pigstråle og et antal blødstråler. De kan være alt fra afrundet spadeformede til ekstremt udtrukne.

■ Brystfinnerne består udelukkende af blødstråler og er som regel nærmest transparente.

Hos de fleste cichliden har hannen de største finner og de stærkeste farver, medens hunnen ofte er mindre og er mere uanselige i farvedragten, men der findes også eksempler på det modsatte, som vi vil komme ind på under artsbeskrivelserne.

Smukt par af den endnu ubeskrevne *Apistogramma* sp. "Puttumayo" fra Peru.

I både revirforsvaret og hannens kurtisering af hunnen anvendes haleslaget for at vise hannens styrke.

Sidelinjesystemet, der er en vigtig del af fiskenes sanseapparat, er todelt hos cichliden. Pilen viser de to kropssidelinjer. Desuden findes der et mere eller mindre udviklet system på hovedet af cichliden.

Sanseapparatet

Cichliden er først og fremmest afhængig af deres syn i såvel den sociale adfærd som i fødesøgningen, medens f.eks. lugtesansen ikke er så fremtrædende. Hvor mange andre fiskefamilier har to næsebor på hver side af hovedet, har cichliden kun et. Hos de andre fisk er de to næsebor forbundet med en kanal, som vandet strømmer igennem når fiskene bevæger sig. Denne vandstrøm leder lugtstoffer forbi sanseceller og disse giver besked videre til hjernen om lugtindtrykket. Hos cichliden sidder sansecellerne i en lille grube nederst i næseboret og får ikke tilført så mange sanseindtryk som hos fisk med to forbundne næsebor.

Et andet meget vigtigt sanseapparat er fiskenes sidelinjesystem, der består af en række slimfyldte hudkanaler, i hvilke der er områder med særlige sanseceller, der er følsomme overfor trykændringer. Kanalerne i huden står i forbindelse med hudens overflade gennem små porer. Cichliden har et tredelt sidelinjesystem på hovedet, samt et todelt sidelinjesystem på kroppen. Den forreste sidelinje løber fra nakken bagud, ret højt oppe på fiskens krop. Den bageste del løber på haleroden og et stykke fremad, den er placeret noget under den forreste sidelinje. Enhver bevægelse i vand vil producere en trykbølge og sidelinjesystemet giver fisken besked om bevægelser i vandet omkring den, ligesom fiskens egne bevægelser vil fremkalde en trykbølge, der kastes tilbage af faste genstande i dens umiddelbare nærhed. Disse sanseindtryk kan fisken, sammen med synsindtryk, anvende til lokalisering af byttedyr, fjender m.m. At cichliden også benytter sig af sidelinjesystemet i deres sociale adfærd kan man f.eks. se under revirstridigheder og kurtisering, hvor fiskene med et haleslag sender en vandstrøm mod modparten for at vise hvor stærk den er. Ofte er haleslaget i en revirstrid nok til at få den svage af parterne til at trække sig, så yderligere kamp med eventuelle skader undgås.

FORMERING OG OPDRÆT

Cichlidernes yngelpleje er som sagt tidligere vel nok den vigtigste grund til at akvarister over hele verden har fattet og fastholdt interessen for denne store fiskefamilie. Der findes hos cichliderne mange forskellige former for yngelpleje og selv om vi her i bogen opstiller 4 hovedgrupper, er der adskillige overgangsformer mellem de forskellige typer.

- **De fritlegende arter**

- **De hulelegende**

- **De ovophile arter** (ægte mundrugere)

- **De larvophile arter** (forsinkede mundrugere)

Indenfor disse fire hovedgrupper er der så arter, der på forskellig måde adskiller sig fra andre arter. Her kan der være tale om:

- **Monogami:** Der dannes mere eller mindre fast parforhold mellem en han og en hun.

- **Polygami:** Der dannes mere eller mindre fast forhold mellem en han og flere hunner.

- **Agami:** Der dannes ikke fast parforhold. Kønnene mødes, leger og går hver til sit.

Indenfor disse grupper er der yderligere nogle forskellige former for familieforhold, hvoraf kan nævnes:

- **Forældrefamilie** som hovedsagelig findes hos monogame arter. Begge køn deltager på mere eller mindre lige vilkår i yngelplejen. Det kan dog godt være hunnen, der tager sig af æg og larver, medens hannen forsvaret reviret og dermed hunnen og ungerne. Når ungerne er fritsvømmende deltager begge køn i forsvaret og yngelplejen.

- **Fader-moder familie**, hvor hunnen alene tager sig af yngelplejen mens hannen forsvaret reviret.

- **Han-moder-familie**, hvor der ofte er tale om polygame arter med en revirforsvarende han og flere hunner i hver sit revir indenfor hannens revirgrænser.

- **Moderfamilie** som man næsten udelukkende ser hos agame arter, hvor kønnene kun holder sammen så længe parringen finder sted. Efter legen går parterne hver til sit. I denne gruppe ses især de hunlige mundrugere.

Klarvandsflod med rullesten i tørtiden, hvor floden er skrumpet kraftigt ind. Her mellem stenene kan man observere fritlegende og hulelegende cichlider med æg og unger.

Cichlasoma nigrofasciatum (zebracichliden)
par truer med sænkede gællelåg.

De fritlegende arter

Denne gruppe er meget stor blandt cichliden og omfatter både cichliden fra Asien, Afrika, Central- og Sydamerika. Der er ofte tale om monogame arter, hvor der kun er lille forskel på kønnenes udseende. Hos nogle arter dannes der **forældrefamilie**, hvor parret på mere eller mindre lige vilkår deler yngelplejen medens der hos andre arter dannes **Fader-Moder-Familie**, hvor det næsten udelukkende er hunnen der tager sig af yngelplejen, mens hannen kun tager sig af revirforsvaret. Hannen er ofte den største og før legen har der ofte været en udvælgelse af partner i den tilstedeværende forsamling af fisk af samme art. Under denne udvælgelse vil hannen på forskellig måde vise sin overlegne styrke ved f.eks. haleslag, trueadfærd med fremskudte gællelåg og mundkampe, hvor parret bider sig fast i hinandens mund og prøver at skubbe/trække den anden ud af balance. Når først disse rituelle adfærdformer er overstået, dannes et par, som i naturen holder i nogen tid medens det under akvarieforhold kan holde resten af livet eller til akvaristen skiller dem.

De fritlegende arter lægger normalt deres æg på et fast substrat som f.eks. en sten eller klippeflade, men der er også arter der lægger æggene på plantblade eller i en lille grube i bundlaget. Blandt de fritlegende slægter i denne bog kan nævnes *Anomalochromis*, *Archocentrus*, *Cichlasoma*, *Biotodoma*, *Cleithracara*, *Dicrossus*, *Etroplus*, *Gymnogeophagus*, *Hemichromis*, *Herotilapia*, *Laetacara*,

Nannacara og *Neotroplus* (*Etroplus* og *Neotroplus* er normalt fritlegende, men kan i nogle tilfælde lege i ly af f.eks. et klippefremspring, under en større sten o.l. og kan således anses for "huleleger").

Hos alle disse gælder det, at selve legen starter med en finpudsning af det substrat, der er udvalgt til ægafsætningen. Allerede på dette tidspunkt er der hos fiskene tydelige tegn på at noget er ved at ske, idet kønspapillen på dette tidspunkt ofte træder tydeligt frem. Hunnens papil er normalt stump og afrundet, medens hannens er lidt længere og mere spids. Når selve ægafsætningen kommer i gang, ser man hunnen glide hen over legesubstratet med bugen tæt på dette og et for et afsætte en kortere eller længere række æg. Fra art til art kan der være nogen forskel på hvordan æggene afsættes, det kan både ske i lange perlesnore eller mere tilfældig. Når de første æg er afsat, giver hunnen plads for hannen, som nu glider hen over æggene og afgiver sin sæd. Derefter fortsætter legen med skiftevis ægafsætning og befrugtning til hunnen er tømt for æg. Herefter er det hunnen der vogter æggene og vifter frisk vand hen over dem med sine brystfinner. Hannen tager sig af revirforsvaret.

Når æggene klækker, flyttes larverne normalt over i en lille grube i bundlaget til et nyt planteblad eller lignende og når fiskeungerne er blevet fritsvømmende, føres de af forældrefisken rundt i akvariet i søgen efter føde. Først når ungerne er fritsvømmende skal man begynde at fodre. Fordring med friskklækkede artemia sætter gang i ungerne, men i et normalt akvarium vil der også være masser af småt foder, som ungerne finder frem til.

Under yngelplejen er forældrefisken normalt meget aggressive og jager alle andre fisk bort, så det er vigtigt, at der i akvariet med andre arter er gode skjulesteder til disse. Mere om de forskellige arters legemønster under artsbeskrivelserne.